

REGERINGSKANSLIET

REGERINGSKANSLIET

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Gabon år 2010

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Republiken Gabon, med 1,4 miljoner invånare, styrs sedan år 2009 av presidenten Ali Bongo Ondimba och partiet *Parti démocratique gabonais* (PDG). Ondimba är son till den förre presidenten som styrde landet i 41 år. PDG dominerade valet som kännetecknades av oegentligheter.

Gabon har undertecknat och ratificerat de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter, men rapportering till de olika konventionsbaserade övervakningskommittéerna sker ytterst bristfälligt. Situationen rörande de mänskliga rättigheterna i landet är svår. Säkerhetspersonal utför summariska och utomrättsliga avrättningar, och övervåld förekommer. Förhållandena på landets fängelser är undermåliga och godtyckliga arresteringar och frihetsberövanden sker. Gabon avskaffade dödsstraffet år 2007.

Rättsväsendet har allvarliga brister och regeringens inflytande över den dömande makten är omfattande. Straffriheten liksom korruptionen är utbredd. Gabons författning garanterar formellt de fri- och rättigheter som man finner i demokratiska samhällen, men respekten för dessa är i praktiken begränsad. Oberoende medier finns men självcensur tillämpas. Religionsfrihet garanteras i lag och respekteras i allmänhet.

Gabon har ratificerat sju av ILO:s åtta konventioner om mänskliga rättigheter. Rådande lagar för minimilön samt arbetstid följs generellt. Slav- och barnarbete är förbjudet, men förekommer. Hälso- och sjukvården samt utbildningen fungerar relativt väl.

Människohandel förekommer liksom tvångsarbete. Kvinnans ställning är svag och diskriminering och våld mot kvinnor är vanligt förekommande.

Skolgång är obligatorisk upp till sexton års ålder. Trakasserier av etniska grupper och invandrare förekommer. Homosexuella, bisexuella och transpersoner diskrimineras i viss utsträckning. Rättssäkerheten för flyktingar är relativt god.

Oberoende organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter tillåts att verka fritt i landet. Gabon har ett nära samarbete med internationella organisationer beträffande mänskliga rättigheter.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Gabon har ratificerat följande centrala konventioner på de mänskliga rättigheternas område:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR) dock inte de två fakultativa protokollen (tilläggsprotokoll) om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* (ICESCR) samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination* (CERD).
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women* (CEDAW) samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment* (CAT) och dess fakultativa protokoll om förebyggande av tortyr.
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child* (CRC) samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnad konflikt respektive om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.

- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.
- Flyktingkonventionen, *Convention Related to the Status of Refugees*, samt det tillhörande protokollet från 1967.
- Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court (ICC)*.
- Den afrikanska stadgan om mänskliga och folkens rättigheter.

Konventionen mot tvångsvisa försvinnanden, *Convention for the Protection of all Persons from Enforced Disappearances (CED)*, är underskriven men inte ratificerad. Gabon släpar efter betydligt med rapporteringen till de konventionsbaserade övervakningskommittéerna.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Vissa uppgifter gör gällande att säkerhetsstyrkor tagit till övervåld med dödsfall som följd, speciellt i samband med det omdiskuterade presidentvalet år 2009. Mord med ritualiska undertoner förekommer och polisen har kritiserats för att otillräckliga åtgärder vidtagits för att utreda brotten.

Författningen förbjuder tortyr och annan grym eller omänsklig behandling. Enligt vissa uppgifter tillgriper emellertid polisen och säkerhetsstyrkorna ibland våld för att framtvunga bekännelser. FN:s flyktingorgan UNHCR har bekräftat rapporter om att säkerhetsstyrkorna ska ha trakasserat flyktingar.

Förhållandena i landets fängelser är undermåliga. Fängelserna är överbefolkade och det finns stora brister när det gäller hygien, tillgång till läkarvård, mediciner samt livsmedel. Ungdomar skiljs från övriga häktade och/eller fängslade. Regeringen motsätter sig inte besök i fängelser av människorättsorganisationer. Inga översynsbesök har utförts på senare tid, såvitt känt.

4. Dödsstraff

Gabon avskaffade dödsstraffet år 2007.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Författningen innehåller förbud mot övervakning av enskilda personer, husrannsakan, censur av post och avlyssning av telefonsamtal utan bemyndigande från domstol. Detta respekteras inte alltid av myndigheterna, som stundtals utfärdar bemyndiganden i efterhand.

Det finns uppgifter om att godtyckliga frihetsberövanden förekommer. Lagen föreskriver att en anhållen person ska ställas inför häktningsdomare inom 48 timmar efter gripandet, men regelverket respekteras sällan. Det finns ett fungerande borgenssystem och häktade har rätt att träffa familjemedlemmar och advokat.

Trovärdiga rapporter finns om flera frihetsberövanden av politiskt olik-tänkande, framför allt i samband med det senaste presidentvalet. I september 2009, ett par dagar efter presidentvalet, utbröt upplopp i Port Gentil. Till följd av oroligheterna förbjöds samtliga oppositionsledare under en kortare tidsperiod att lämna landet.

Rörelsefriheten begränsas ibland av att polis och militär sätter upp vägsräddningar för att utkräva mutor. Reserestriktioner förekommer för gifta kvinnor som måste ha sin makes godkännande vid utrikesresor. Dessa restriktioner tillämpas inte alltid. Utfärdandet av pass kan ta lång tid.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Domstolarna är självständiga enligt författningen men manipuleras ofta av statsapparaten. Domstolarna är underbemannade och de rättsliga förfarandena drar ut på tiden. Presidenten kan både utse och avskeda domare. Likhet inför lagen är garanterad i författningen. Den utbredda korruptionen inom rättsväsendet har dock negativa konsekvenser för det praktiska genomförandet av principen om allas likhet inför lagen.

Organisationen Transparency International har inlett en rättsprocess i Frankrike som syftar till att utreda huruvida presidentfamiljen Bongo, det vill säga far och son, felaktigt har använt offentliga medel för lyxkonsumtion och fastigheter i Frankrike.

7. Straffrihet

Straffriheten är utbredd när det gäller övergrepp som begås av medlemmar av säkerhetsstyrkorna eller andra myndighetspersoner.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

I indexet för tryckfrihet i världen som publiceras av Reportrar utan gränser, hamnar Gabon på plats 107 av 178 stater för år 2010. Författningen garanterar press- och yttrandefrihet, men dessa rättigheter efterlevs inte alltid i praktiken. Kritik mot regeringen samt presidenten förekommer, även om regeringen ingriper genom utgivningsförbud om åsikterna anses vara alltför regimkritiska.

Det förekommer rapporter om att journalister trakasserats och hotats av ministrar efter att ha uttryckt kritik mot regeringen. I samband med presidentvalet häktades och förhördes ett flertal journalister. Själv censur bland journalister är vanligt förekommande. Det finns ett tiotal privatägda tidskrifter samt även privatägda radio- och TV-kanaler. Utländska tidningar får säljas utan restriktioner. Det finns såväl regeringsägda som privata och internationella radiokanaler. Inga restriktioner råder för internettrafik.

Författningen föreskriver såväl mötes-, förenings- som religionsfrihet. Mötesfriheten, som tidigare fungerat väl, inskränktes kraftigt efter presidenten Omar Bongos död i juni 2009. Demonstrationer kräver särskilt tillstånd. Föreningsfriheten efterlevs inte alltid i praktiken. Religionsfrihet respekteras i allmänhet.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Gabons politik domineras av *Parti démocratique gabonais* (PDG), som suttit vid makten sedan år 1968. Maktstrukturen har byggts på en balans mellan etniska grupper och ett nätverk av personer som är lojala mot presidenten. Förre presidenten Omar Bongo Ondimba styrde landet i 41 år fram till sin död år 2009. Han efterträddes av PDG-ledaren och sonen Ali Bongo Ondimba, som i augusti samma år valdes till president med 41 procent av rösterna. 19 kandidater ställde upp i presidentvalet, vilket kännetecknades av oegentligheter kring röstlängder, röstregistreringen och oförslutna valurnor.

Nationalförsamlingen väljs i direkta val och senaten indirekt. Premiärministern utses av presidenten. Presidenten väljs för en sjuårsperiod.

Det finns inga restriktioner för kvinnors deltagande i det politiska livet. Kvinnor finns representerade på ministernivå och inom övriga nivåer i det politiska livet. Kvinnor innehar cirka 18 procent av posterna i parlamentet och 15 procent i regeringen.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Tvångsarbete är förbjudet men förekommer i hemmen liksom inom jordbruket. Arbete är förbjudet för barn under sexton år, men överträdelser är vanliga. Arbetslösheten är högre bland kvinnor än bland män.

Lagstadgad minimilön är 172 USD i månaden vilket inte är tillräckligt för att upprätthålla en dräglig levnadsstandard. Lagen om en 40-timmars arbetsvecka med 48 timmars vila följs generellt och arbetare måste få ersättning för övertid.

Facklig verksamhet, kollektiva förhandlingar och strejker tillåts. Gabon har ratificerat sju av Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta centrala konventioner om mänskliga rättigheter:

- Föreningsfrihet och förhandlingsrätt (konvention nr 87 och nr 98).
- Icke-diskriminering i arbetslivet (konvention nr 100 och nr 111).
- Förbud mot tvångsarbete (konvention nr 29 och 105).
- Förbud mot de värsta formerna av barnarbete (konvention nr 182).

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Hälsosektorn utgör 13,9 procent av statens totala budget. Förväntad livslängd är 56 år för män och 60 år för kvinnor. Spädbarnadödligheten är 57 per 1 000 födda och barnadödligheten under fem år är 91 barn per 1 000 födda. Av den vuxna befolkningen (15-49 år) uppges 5,9 procent leva med hiv/aids-smittan.

12. Rätten till utbildning

Gabon har en relativt god utbildningsstandard. En del av Gabons oljeintäkter har använts till att bygga skolor och att betala lärarlöner, även på landsbygden.

Obligatorisk skolgång är tioårig; det vill säga upp till sexton års ålder och är kostnadsfri. I praktiken är mindre än 50 procent av barn i grundskoleåldern inskrivna. Av befolkningen uppges 86 procent vara läskunniga.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Gabon har en stadig tillväxt och en bruttonationalprodukt per capita på 7 370 USD för år 2009, men en mycket ojämn inkomstfördelning innebär att majoriteten av Gabons befolkning lever i fattigdom. Särskilt allvarlig är situationen på landsbygden. Gabon hamnar på 93:e plats av 169 länder i FN:s index för mänsklig utveckling (HDI) för år 2010.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Författningen garanterar lika rättigheter för kvinnor och män, men i praktiken är kvinnans ställning svag. Ojämligheten är djupt rotad i familjestrukturen, vilket avspeglas i resten av samhället. Hustrumisshandel är – trots straffsatsen på upp till 15 år – vanligt förekommande, särskilt på landsbygden. Månggifte är tillåtet och utbrett.

Våldtäkt ger enligt lag mellan fem till tio års fängelsestraff, men en våldtäktsanmälan leder sällan till åtal. Våldtäktsoffer får ytterst begränsat rättsligt och medicinskt stöd.

Abort är olagligt såvida risk föreligger för kvinnans liv. Mödradödligheten är hög, med 506 avlidna mödrar per 100 000 förlossningar.

Könsstympning är förbjudet och utförs i regel inte på gabonesiska flickor. Däremot förekommer könsstympning bland flyktingar och invandrare från de delar av Afrika där denna sedvänja är utbredd.

Prostitution är olagligt och relativt ovanligt. Både att sälja och att köpa sex kan medföra fängelse och böter. Det finns ingen lag som förbjuder sexuella trakasserier.

Människohandel är ett problem i Gabon. Framförallt gäller det flickor från Västafrika som används som arbetskraft i den informella sektorn. Sexuellt utnyttjande är vanligt förekommande. Regeringen har förhållit sig relativt passiv till problemet. Ett samarbete har dock inletts med EU samt FN:s barnfond Unicef för att bekämpa människohandeln (se vidare avsnitt 15).

Enligt lag skall kvinnor ha lika rätt till utbildning och egendom, men diskriminering förekommer, särskilt på landsbygden.

Cirka 18 procent av parlamentets ledamöter utgörs av kvinnor.

15. Barnets rättigheter

Gabon har anslutit sig till FN:s barnkonvention men existerande lagar och sedvänjor är inte alltid förenliga med vad som stadgas i barnkonventionen. Barn, i synnerhet från fattigare förhållanden, blir ofta utnyttjade i både ekonomiska och sexuella syften. Särskilt vanligt är att familjer i närliggande länder skickar sina barn till det oljerika Gabon, främst för att arbeta på marknader i Libreville. Dessa barn utgör en särskilt utsatt grupp. Regeringen samarbetar med Unicef, ILO och diplomatiska sändebud för att bekämpa människohandel med barn och utnyttjande av barn för arbete. Människohandel med barn kan medföra upp till 15 års fängelse och böter på upp till 44 000 USD.

Regeringen har använt oljeinkomster för att förbättra utbildningssystemet, bland annat delas 13 000 stipendier ut årligen.

Lagstadgad äktenskapsålder är 15 år för kvinnor och 18 år för män. Barnäktenskap är ovanligt.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Gabons befolkning är uppdelad i ett fyrtiotal etniska grupper, varav fang och bandjabi är störst. Gränserna för etnisk tillhörighet är mindre skarpa i Gabon jämfört med övriga Afrika. Presidenten har försökt balansera inflytandet mellan de olika grupperna, även om hans egen grupp, bateke, är överrepresenterad inom armén och säkerhetsorganen. Urbefolkningen babinga,

pygméerna, består av ett par tusen individer. Formellt har de samma rättigheter som den övriga befolkningen, men lever i praktiken under svåra omständigheter och utanför de ekonomiska och politiska sfärerna. Från regeringens sida görs inga större ansträngningar för att förbättra deras villkor och öka deras inflytande.

Medlemmar ur säkerhetsstyrkorna trakasserar invandrade afrikaner som arbetar legalt i Gabon.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är tillåtet enligt lag och inga kända uppgifter om diskriminering finns. Kulturen i landet uppges emellertid inte vara särskilt tolerant vad gäller homosexuella, bisexuella och transpersoner

18 Flyktingars rättigheter

Gabon har ratificerat 1951 års flyktingkonvention och protokollet från år 1967 om flyktingars rättsliga ställning. Regeringen har ett system för att skydda flyktingar och samarbetar med FN:s flyktingorgan, UNHCR. Skydd erbjuds personer som hotas av utvisning till länder där deras liv eller frihet inte kan garanteras. Trots detta är trakasserier av flyktingar utförda av landets säkerhetsstyrkor vanligt. Som åtgärd har regeringen ersatt flyktingars UNHCR-utfärdade identitetskort med ett nationellt sådant, vilket haft positiv effekt. Gabon har framför allt tagit emot flyktingar från Republiken Kongo och från Västafrika.

19. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Författningen förbjuder diskriminering av personer med funktionsnedsättning, men det finns inga lagar som skyddar dem. Inga officiella rapporter kring diskriminering av funktionshindrade personer finns men det förekommer. Tillgången till sjukvård och arbete är begränsad.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Frivilligorganisationer som arbetar med mänskliga rättigheter tillåts att verka fritt i landet och att publicera framkomna uppgifter.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Gabon har ett tätt och nära samarbete med FN, inklusive Unicef och UNHCR. Politisk dialog, som inkluderar mänskliga rättigheter, förs mellan Gabons regering och EU.

EU-kommissionen har en delegation i Gabon.

Sverige har inget utvecklingssamarbete med Gabon. Bevakningen av utvecklingen i Gabon sker via ambassaden i Kinshasa, Demokratiska Republiken Kongo.